

ეკა ორაგველიძე - ფილოლოგიის დოქტორი ; საქართველოს უნივერსიტეტის თამაზ ბერაძის სახელობის ქართველოლოგიური ინსტიტუტის მკვლევარი

VIII სამეცნიერო კონფერენცია „ენა და კულტურა“; ქართულ-ამერიკული უნივერსიტეტი, 24-25 ნოემბერი, 2023 წ.

თვითშეგნება, როგორც „დავითიანის“ სტრუქტურული მთლიანობის საფუძველი

Self-Knowledge as the Basis of the Structural Integrity of "Davitiani"

"Davitiani" is a book written on the topic of self-knowledge. It brings up the most important problems of a person's spiritual development and his relation to the world. The poet names the four stages of self-knowledge and, accordingly, divides his work exactly into the same number of the parts. In each of them the author discusses relevant issues of self-knowledge and emphasizes the universal, patriotic or personal aspects of a person.

Davit Guramishvili's concept of self-knowledge is based on the Christian worldview. It is true that the formulation of the question is partly based on the well-known Socratic sentence, but in essence, the poet's vision in his search for the meanings of existence is entirely based on Christian culture.

Davit Guramishvili calls on the readers to analyze who they are, where they came from, where they are and where they will go. It is worth mentioning that the lyrical character himself stands on the path of self-knowledge and thinks about personal-patriotic or general human thoughts. The issue of self-knowledge completely bores deep into "Davitiani". The architectonics of the work is also based entirely on this ideological framework. Some internal structural links are observed in certain sections of the text, which themselves are related to the principles of self-knowledge. The architectonics of "Davitiani" is based on the poetic ways of asking and answering the questions asked by the author in order to obtain self-knowledge.

თვითშეგნება, როგორც „დავითიანის“ სტრუქტურული მთლიანობის საფუძველი

თვითშემეცნება დავით გურამიშვილის შემოქმედების განმსაზღვრელი თემაა. აღნიშნული საკითხი აერთიანებს კომპლექსურად რთულ, პოლიჟანრულ ნაწარმოებს. „დავითიანის“ არქიტექტონიკა დამყარებულია ავტორის ლირიკული გმირის სურვილზე, შეიმეცნოს საკუთარი თავი და ამ გზის „შემეცნოს“ თავად შემოქმედს. მისთვის თვითშემეცნება ყოფიერების საზრისის გაცნობიერების, ღვთის ხატება-მსგავსების აღმოჩენის, ცოდვათაგან განწმენდის, პიროვნული სრულყოფისა და პოეტური თვითდამკვიდრების საწინდარია. ყოველივე ეს ვლინდება „დავითიანის“ შესავალში გაჟღერებულ მოწოდებაში:

„ყმაწვილი უნდა სწავლობდეს საცნობლად თავისადაო:

ვინ არის, სიდამ მოსულა, სად არის, წავა სადაო?“

(გურამიშვილი, 1980:69).

ავტორი, ერთი მხრივ სწავლის მსურველთ მოუწოდებს, გამოიძიონ საკუთარი თავი, მეორე მხრივ, თავად სურს, პოეტური გზით უპასუხოს „საცნობლად თავისად“ დასმულ შეკითხვებს.

აღსანიშნავია, რომ ანტიკურ ხანაში ფილოსოფოსი სოკრატე ქადაგებდა: „შეიცან თავი შენი!“ აღნიშნული სენტენცია ეპოქის სულისკვეთების ერთგვარ გამოძახილად მიიჩნევა. ძველ ბერძნებს საკუთარი თავის ცნობა ადამიანის უმთავრეს დანიშნულებად ესახებოდათ (დელფოს ტაძრის წარწერაც ამით აიხსნება). პლატონის ფილოსოფიური მოძღვრების მიხედვით, სოკრატე განმარტავს, რომ თვითშემეცნება გზაა, საშუალებაა სულისა, უკეთესი გახდეს და თავისი ღვთაებრივი საწყისი აღმოაჩინოს. მისი თქმით, თვითშემეცნებელი „შეიცნობს მთელს მის ღვთაებრიობას, თვით ღმერთსა და სიბრძნეს, ყველაზე უკეთ შეიცნობს საკუთარ თავსაც“ (პლატონი, 2013:240).

ახალი აღთქმის მიხედვით, იესო ქრისტე ადამიანის პიროვნული სრულყოფისა და შინაგანი თავისუფლების მოპოვების უმთავრეს პირობად კი ღვთაებრივი ჭეშმარიტების ცნობას ასახელებს: „და სცნათ ჭეშმარიტი, და ჭეშმარიტებამან განგათავისუფლნეს თქვენ“ (იოანე, 8,32). წმ. პავლე მოციქული ქრისტიანებს მოძღვრავს, რომ გულის გამოძიება უფლის ნების აღსრულება და საფუძველია, რათა კაცი სათნო ეყოს ღმერთს: „ხოლო რომელი გამომეძიებელ არს გულთაჲ, იცის, თუ რაჲ არს ზრახვაჲ იგი სულისაჲ, რამეთუ ღმრთისა მიმართ მეოხ არს წმიდათათჳს“ (რომაელთა I, 8, 27). მოციქულის აზრით, თვითშემეცნება იგივეა, რაც ადამიანის თვითდაკვირვება ღმერთთან მყოფობისათვის: „თავნი თჳსნი გამოიცადენით, უკუეთუ ხართ სარწმუნოებასა შინა, თავნი თჳსნი განიკითხენით. ანუ არა

უწყითა თავნი თვსნი, რამეთუ იესუ ქრისტე თქუნ შორის არს?“ (კორინთ. II, 13, 5). ამ თვალსაზრისით, მოციქული ასახელებს ეტაპებს: ღვთის ცოდნას, ცნობასა და შემეცნებას. კორინთელთა მიმართ I ეპისტოლეში წერს: „აწ ვიცი მცირედ, ხოლო მერმე ვიცნა, ვითარცა შევემეცნე“ (კორინთ. I, 13,12). მოციქული საფეხურებრივად განმარტავს: ღვთის ცოდნა შესაძლებელია განსწავლულობის კვალობაზე და საწყისი ეტაპია; მას მოსდევს მისი ცნობის, გულით მიღების, სურვილი¹. ამგვარად მადლმოსილი სული ღმერთს საბოლოოდ შეემეცნება, შეუერთდება². თვითშემეცნების მსგავს გააზრებას ვხვდებით მდიდარ საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში - წმ. ბასილი დიდის, წმ. გრიგოლ ნოსელის, წმ. გრიგოლ პალამასა და სხვათა ნააზრევში.

თვითშემეცნების გურამიშვილისეული გაგება ბიბლიას ეყრდნობა. მსგავსი სენტენცია იკითხება მსაჯულთა წიგნშიც: „და აღიხილნა თუალნი მოხუცებულმან მან და იხილა კაცი იგი მოგზაური უბანთა ზედა ქალაქისათა. და ჰრქუა მოხუცებულმან მან: ვინაჲ მოხუალ, ანუ ვიდრე ხუალთ?“ (მსაჯ. 19,17). ამავე კითხვის პასუხით წმ. პეტრეს უფლისაგან მოწამეობრივი ღვაწლის შესახებ ეუწყა.³ სახარების თანახმად, მარადიული ცხოვრების არსით დაინტერესებული წმ. თომა მოციქული იესოს ეკითხება: „უფალო, არა ვიცით, ვიდრე ხუალ, და ვითარ შემძლებელ ვართ გზისა მის ცნობად?“ (იოანე, 14, 6). საინტერესოა თავისთავად უფლის პასუხი, რომლის მიხედვით ადამიანის სულიერი ცხოვრების უმთავრესი დანიშნულება - ღვთისმცნობელობა - ცხადდება: „მე ვარ გზაჲ და მე ვარ ჭემმარიტებაჲ და ცხოვრებაჲ; არავინ მოვიდეს მამისა, გარნა ჩემ მიერ. უკუეთუმცა მიცოდეთ მე, მამამცა ჩემი იცოდეთ. ამიერითგან იცით იგი და გიხილავთ იგი“ (იოანე, 14, 7).

¹ სულხან-საბას განმარტებით, „ცნობა“ „სულის გულისხმის-ყოფას“ ნიშნავს (ორბელიანი II, 1993:340).

² იოანე საბანის ძე წმ. აბო თბილელის გაქრისტიანების ისტორიის თხრობისას შენიშნავს, რომ არაბმა ჭაბუკმა ქართული მწიგნობრობის შესწავლის შედეგად ქრისტიანული რელიგია ჯერ გაიცნო და გულით შეითვისა (შეიცნო), საბოლოოდ კი ქრისტეს „შემეცნა“.

³ აღნიშნული სენტენცია საფუძვლად დაედო პოლონელი მწერლის, ჰენრიკ სენკევიჩის, რომანს „ვიდრე ჰხვალ, უფალო?“ ზოგადად, ქრისტიანულ მსოფლმხედველობაზე დაფუძნებულ თვითშემეცნების პრობლემას აქტუალობა არცერთ ეპოქაში არ დაუკარგავს. დავით გურამიშვილის წინამორბედ თუ შემდეგ ეპოქებში ქართულ და უცხოურ მწერლობაში არაერთხელ დასმულა პიროვნული „მეს“ სამიუბელი კითხვები. თვითშემეცნების კითხვათა კვალდაკვალ თავის ცნობილ ტილოს „საიდან მოვიდვართ? ვინ ვართ? სად მივდივართ?“ ქმნის პოლ გოგენი...

წმ. პავლე მოციქულის თქმით, უფლის განკაცებით ღმერთის ცოდნა, ხილვა და შემეცნება შესაძლებელი გახდა, უხილავი „საცნაურად იხილვების“ (რომაელთა, 1, 20). მოციქული იქვე დასძენს, რომ კაცისთვის ღვთის ცოდნა მის საცნობლად საკმარისი არ აღმოჩნდა, ვინაიდან ადამიანს სულიერი თვალი დაბრმავებული ჰქონდა: „დაუბნელდა უგულისხმო იგი გული მათი“ (რომაელთა, 1, 21). საინტერესოა, რომ მოციქული ღვთის ვერცნობას „გულის სიბრმავეს“ უწოდებს. მსგავსი შეხედულება იკითხება „ვეფხისტყაოსანში“. ავთანდილი თავის ლოცვაში შემოქმედს უწოდებს: „უცნაურო და უთქმელო, უფალო უფლებათაო“ (800)... „საცნაური“ და „უცნაური მზის“, როგორც უფლის სიმბოლოს, საღვთისმეტყველო სემანტიკა იკვეთება დავით გურამიშვილის შემოქმედებაშიც. პოეტი ერთგან წერს: „ჭირს საცნაურის მზისაცა სწორედ გამართვა თვალისა, არამ-თუ უცნაურისა ცნობა გზისა და კვალისა“ (გურამიშვილი, 1980:111).

დავით გურამიშვილის მოწოდების - „ყმაწვილი უნდა სწავლობდეს საცნობლად თავისადაო“ - არქეტიპი ანტიკურ ფილოსოფიასა (სოკრატეს ფილოსოფიური მოძღვრება) და აგრეთვე წმ. მამამთა ნააზრევშიცაა საძიებელი. მკვლევარი ქ. ბეზარაშვილი შენიშნავს, რომ ქრისტიანულ კულტურაში დამკვიდრებული სენტენცია „შეიცან თავი შენი“ აქტუალური იყო ქართულ სააზროვნო სივრცეში. დავით გურამიშვილის მიერ დასმული თვითშეგნების პრობლემა კი წმ. გრიგოლ ღვთისმეტყველის შემოქმედების გამოძახილი უნდა იყოს: „ფრაზეოლოგიურად, ინტონაციურად, ასოციაციურად დ. გურამიშვილის ზემოთ წარმოდგენილი ცნობილი ნათქვამი უფრო გრიგოლ ღვთისმეტყველის ერთი ლექსის ანონიმურ ქართულ თარგმანს ეხმაურება: „ცან თავი თვსი: ვინ ხარ და სადა მიხვალ, ვინაჲ მოხუედ და სადა დგომაჲ გიღირს“ (ბეზარაშვილი, 2005:14). ამრიგად, პოეტის „საცნობლად თავისად“ ნათქვამი უკავშირდება ანტიკურ სიბრძნეს („შეიცან თავი შენი“) და თვითშეგნების ბიბლიურ გაგებას; ხოლო დასმული ოთხი შეკითხვა მთლიანად საღვთისმეტყველო გადმოცემაზეა დამყარებული. „დავითიანის“ მიხედვით, „შეიცან თავი შენი“ ხორციელდება „ქრისტიანული სოკრატიზმის“ ფორმით“ (სირაძე, 1980:127).

თვითშეგნება დავით გურამიშვილის შემოქმედების წარმმართველი თემაა და, ამდენად, ტექსტის სტრუქტურული მთლიანობის საფუძველია. სამეცნიერო ლიტერატურაში არაერთხელ შენიშნულა, რომ „დავითიანი“, სხვადასხვა თემატიკაზე შექმნილ ლექსთა და პოემათა კრებული, ერთი ნაწარმოებია და ამ მთლიანობის საფუძველს სწორედ თვითშეგნება ქმნის: „დავითიანში“ პიროვნული და საზოგადო ისე გაუთიშველად ერწყმის ერთმანეთს, რომ იგი აღიქმება, როგორც ერთიანი, მონუმენტური მხატვრული ტილო, თუმცა

რეალურად ის სხვადასხვა დროს შექმნილ რამდენიმე პოემისა და ლექსთა კრებულისაგან შედგება“ (ცაიშვილი, 1986:27). „საცნობლად თავისად“ მოწოდებაში საცნაურდება მთელი „დავითიანის“ არქიტექტონიკის, მისი სტრუქტურული მთლიანობის საფუძველი და პრინციპი. აღნიშნული თემა ნაწარმოების არა მხოლოდ „სტრუქტურისწარმომშობი საწყისია, არამედ მთელ „დავითიანსაც“ მოიცავს და მოხაზავს წინასწარ“ (ლაღანიძე, 2002:171). პროფ. რ. სირაძის შენიშვნით, „დავითიანი თვითშემეცნების წიგნია. მართალია, ერთის მხრივ, იგი პოლიჟანრულ ნაწარმოებთა კრებულია, მაგრამ ამასთანავე „დავითიანი“ მთლიანობაა. მის მთლიანობას ქმნის სწორედ პოეტური თვითშემეცნება. „დავითიანი“ იწყება და მთავრდება დავით გურამიშვილით. დ. გურამიშვილის „მე“ იგულისხმება მაშინაც კი, როცა ის უშუალოდ არ ჩანს“ (სირაძე, 2005:49). მკვლევარი აღნიშნავს კრებულის ლირიკულ „მეთა“ სიმრავლის შესახებ: „პიროვნული მე“ (მე - დავით გურამიშვილი: „ამ წიგნთა გამლექსავის გვარისა და სახელის გამოცხადება“, კრებულის ბოლოს - „ამ წიგნის გამლექსავის სულის მოხსენიება“ და სხვანი), ეროვნული „მე“ (მე - დავით გურამიშვილი ქართველი: „ქართველთ უფალთა მეგვარტომობის იგავი“, კრებულის ბოლოს - „საფლავის ქვაზედ დასაწერი“ და სხვანი); ზოგადადამიანური „მე: (დავით გურამიშვილი - ქრისტიანი: „ლოცვანი“ და „ვედრებანი“). „მეს“ გაცნობიერება „დავითიანში“ საერთოდ ბიბლიურია, განსაკუთრებით ევანგელური“ (სირაძე, 2005:49), ამიტომაც დავით წინასწარმეტყველის ლირიკული გმირის წარმოჩენა, ღვთის სიტყვასთან პოეტური ზიარება და თავის შემოქმედებაში „ლიტურგიული ცნობიერების“ (სირაძე, 2005:49) დანერგვა დავით გურამიშვილისთვის უმნიშვნელოვანესი თემებია. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ბიბლიური ამბების გადმოცემა „ექვემდებარება და ესადაგება „დავითიანის“ შინაგან სტრუქტურას, რისი განმსაზღვრელიცაა, როგორც ვთქვით, თვითშემეცნების სულიერი გზა, რომელიც მიჰყვება ქართლის ისტორიულ ამბებსა და პირადი ცხოვრების გზას“ (სირაძე, 2005:49).

„დავითიანის“ ოთხივე წიგნს ერთი მთავარი გმირი ჰყავს და ეს არის თავად ავტორი. ყოველი ფაქტი, მოვლენა, ლირიკული ნიმუში, პატრიოტული თუ რელიგიური შინაარსის ლექსი უშუალოდ მას მიემართება, ავტორის ლირიკული გმირის თვალსაწიერიდან იკითხება. „კერძო კაცის ბედი ჩანს თავად დავითის თავგადასავალში, რომელიც ჩართულია ნაწარმოებში, როგორც მისი ორგანული ნაწილი, ერისკაცი მოჩანს „ქართლის ჭირის“ ამსახველ სტრიქონებში, ხოლო ზოგადად ადამიანის სული გამოსჰყვივის უმშვენიერეს რელიგიურ ჰიმნებსა და ბიბლიურ სიუჟეტებში, რაც მრავლადაა ჩართული „დავითიანში“ (მურდულია, 2019:249). გარდა ამისა, ავტორის ლირიკული გმირი სათქმელში ჩაენაცვლება ყველა

განსახიზნებულ პერსონაჟს და თანამოაზრედ იხდის მკითხველს: „დავითიანში“, როგორც თვითშემეცნებისა და თვითდამკვიდრების მეგლში, ავტორი, გმირი და მკითხველი განუყოფელია“ (მოსია, 2002:83).

საანალიზო საკითხის რელიგიურ-ფილოსოფიური თუ ისტორიულ-ლიტერატურული სიღრმეებიდან გამომდინარე, დავით გურამიშვილის შემოქმედება უნიკალურია ქართული ლიტერატურის ისტორიაში. როგორც პროფ. რ. სირაძე წერს: „თვითშემეცნებითი საერო ლირიკის დამკვიდრება დ. გურამიშვილის უმთავრესი დამსახურებაა ქართული მწერლობისა და ესთეტიკური აზროვნების წინაშე. ყოველგვარი სუბიექტივიზმისა და პიროვნული განცდების შემოტანა ამას ემსახურება“ (სირაძე, 1982:228). ამასთან ერთად, დავით გურამიშვილის სწორედ იმ ევროპელ მოაზროვნეთა რიგებში მოიაზრება, რომლებიც არაერთხელ შეხებიან თვითშემეცნების ზოგადდამიანურ საკითხებს. იგი, სულხან-საბა ორბელიანთან ერთად, გარკვეულწილად XVIII საუკუნის ქართულ მწერლობაში ევროპული ლიტერატურული ტენდენციების გამტარებლად შეიძლება მივიჩნიოთ. გარდა ამისა, ავტორი კარგად იცნობდა რუსულ მწერლობას, რომელიც სწორედ „გურამიშვილის დროს დაადგა ევროპეიზაციის გზას. კერძოდ, შეუძლებელია გურამიშვილს არ სცოდნოდა მ. ლომონოსოვის დიდი პრაქტიკული და ლიტერატურული მოღვაწეობა. გურამიშვილი იცნობდა რუს მწერალთა შემოქმედებას, რომელიც ფრანგ განმანათლებელთა გავლენით რუსეთში ნერგავდა დასავლეთის მეცნიერებას“ (ლეონიძე, 1966:561). თამამად შეიძლება ითქვას, რომ დავით გურამიშვილი სწორედ „ევროპული აზროვნების სიღრმეებს ავლენს“ (რატიანი, 2016:41). ისტორიული, დიდაქტიკური თუ რელიგიური მოტივები, რომლებიც ევროპელი განმანათლებლების ნააზრევებში ასე აქტუალურია, დავით გურამიშვილის შემოქმედების უმნიშვნელოვანეს თემებად მიიჩნევა. „დავითიანში“ ჩანს „ერთი მხრივ, განმანათლებლობის რაციონალიზმი და რეალიზმი, მეორე მხრივ, დანტესეული „ჰუმანისტური მისტიციზმი“, რაც ერწყმის ბიბლიურ (აპოკალიპსის და „ქებათა ქებას“) მსოფლჭვრეტას. მაგრამ ეს არაა წინააღმდეგობები, ესაა შინაგანი დიდი და რთული მთლიანობა ძალიან ამაღლებული პოზიციებიდან, აზროვნების მაღალი საფეხურებიდან“ (ბარამიძე, 1986:160).

„დავითიანი“ ლოგიკურად დაკავშირებული ლექსებისა და პოემების კრებულია. იგი ოთხი კარისაგან შედგება. მიუხედავად რთული სტრუქტურული აგებულებისა, „დავითიანი“ მაინც ერთი წიგნია. ერთიანობის მთავარ საფუძველს კი ქმნის თავად ავტორი - პერსონაჟი. „დავითიანი“ მრავალი ნაწარმოებისაგან შედგება, მაგრამ ამავე დროს იგი გარკვეული

სტრუქტურული მთლიანობაა. სტრუქტურა, როგორც ტექსტის „ესთეტიკური ღირებულების საყრდენი“ (მარინო, 2010:181), მიზანმიმართულად ემსახურება პოეტის თვითშემეცნების, პიროვნული „მეს“ აღმოჩენისა და გაცნობიერების სრულყოფას. ნაწარმოების სტრუქტურული მთლიანობის განმსაზღვრელი მოტივი ნათელყოფს, რომ იგი უნდა იწყებოდეს „ამ წიგნთა გამლექსავის გვარისა და სახელის გამოცხადებით“ და სრულდებოდეს „ამ წიგნის გამლექსავის სულის მოხსენიებით“. ესაა მოტივი თვითშემეცნებისა და თვითდამკვიდრებისა“ (სირაძე, 1980:131).

თვითშემეცნების ოთხის კითხვის კვალდაკვალ ნაწარმოების ოთხ ნაწილად დაყოფას საგანგებო მნიშვნელობა აქვს. ოთხი სიმბოლურად ამქვეყნიური სამყაროს დროსივრცული მთლიანობის საყრდენია. იგულისხმება წელიწადის ოთხი სეზონი (დრო) და სამყაროს ოთხი მხარე (სივრცე). ამავე რიცხვის საკრალურ მნიშვნელობაზე მიუთითებს ის გარემოებაც, რომ ხილული სამყაროც ოთხი კავშირისაგან შედგება ადამიანის ხორციელი ნაწილიც (ემპედოკლეს ონტოლოგიური ცნებები). იგი არის მიწის, წყლის, ცეცხლისა და ჰაერის ერთობა. ადამიანი მიკროკოსმოსია, უზენაესი სიბრძნის მიერ მისთვის უთვალავი ფერით მორთული სამყაროს, მაკროკოსმოსის, თავის არსებაში მომცველი. ნიშანდობლივია, რომ ბერძნულად სახელი „ადამი“ (A.D.A.M.) აბრევიატურაა და სამყაროს ოთხ მხარეს ნიშნავს. „დავითიანში“ რიცხვი ოთხი, უპირველესად, ქრისტიანული სიმბოლიკითაა დატვირთული, სამყაროს არქიტექტონიკის პრინციპსაც გულისხმობს და ადამიანის დროსა და სივრცეში არსებობის საზრისსაც უკავშირდება. ამავე კონტექსტითაა წარმოდგენილი იგი ძველ ქართულ კულტურაში. „დავითიანი“ აგებულია პიროვნებისა და სამყაროს ურთიერთმიმართების შუა საუკუნეების შეხედულების პრინციპზე, რომლის თანახმად, „ადამიანის შემეცნება ნიშნავდა სამყაროს წვდომას და, პირიქით, სამყაროს საიდუმლოთა ახსნას ადამიანის გაგებასთან მიყვავდით. შუასაუკუნეობრივი თვალთახედვით, ადამიანი პოტენციურად შეიცავს თავისი სრული განვითარების შესაძლებლობას, მან უნდა შეიმეცნოს თავისი ღვთაებრიობა, უნდა განსაზღვროს თავისი ადგილი ამ სამყაროში“ (გრიგოლაშვილი, 1979:80). მიწიერებასა და მარადისობას შორის გამოსახული კაცი, პროფ. რ. სირაძის თქმით, „გამოხატულებაა „აბსტრაქტული მონუმენტალიზმისა“ (სირაძე, 1980:146), რომლის კონცეფციის მიხედვით, ადამიანის დროსივრცული ფონი უკიდურესად მასშტაბურია. მისი „სამოქმედო გარემო“ სიმბოლურად განასახიერებს მთელ სამყაროს, „სამოქმედო დრო“ კი - ესქატოლოგიურ ჟამს.

ოთხის შესახებ სიმბოლური მინიშნება „დავითიანის“ სტრუქტურულ აგებულებაშიც იგრძნობა. ოთხი ნაწილისაგან შემდგარ კრებულში წარმოდგენილია წმ. დავით მეფსალმუნის ამდენივე შესხმა. ამ რიცხვზე ნაწარმოებში საგანგენოდ მახვილდება ყურადღება. მაგრამ ავტორი ოთხის საკრალურ მნიშვნელობას, უპირველესად, „დავითიანის“ უმთავრეს მონაკვეთში წარმოაჩენს, რომელიც, ფაქტობრივად, მთელი კრებულის იდეურ-სტრუქტურულ ღერძად შეიძლება ჩაითვალოს. „საცნობლად თავისად“ დასმული ოთხი შეკითხვა („ვინ არის, სიღამ მოსულა, სად არის, წავა სადაო?“) ადამიანის წარმავლობის ნიშნით აღბეჭდილ ცხოვრებას მარადიულ, უწყამო სამყაროში პოეტური გარდასახვის პერსპექტივას უხსნის.

„დავითიანის“ ყველა ნაწილში პოეტის ლირიკული გმირის უფლისადმი დაუოკებელი სწრაფვა იგრძნობა. ამით აიხსნება ის, რომ რელიგიურ ჰიმნებს, ავტორის თავგადასავლების ამსახველ ლექსებსა თუ პატრიოტულ თემატიკაზე დაწერილ პოეტურ ნიმუშებს, - ყველას „ერთი ფაბულური ქარგა აქვს ხერხემლად და ერთი გამჭოლი იდეა კრავს: დრო-სივრცულ, ბუნებრივ დასაზღვრულობაში ჩამოსული მაცხოვარი“ (ფარულავა, 2005:104). ტექსტის სტრუქტურული დამუშავების ასეთი მოდელი შუა საუკუნეების მონაპოვარია. როგორც მკვლევარი ლ. დათაშვილი შენიშნავს, „ქრისტიანმა ცოდნის გამოყენებით უნდა გაიაზროს კაცობრიობის წარსული, აწმყო და მომავალი, ადამიანისა და უფლის ურთიერთდამოკიდებულება, თანაც შეიცნოს საკუთარი თავი, როგორც ოლამური ერთობის მონაწილემ, რათა არ დაავიწყდეს, რომ წუთისოფელშია, მოკვდავია და უკანასკნელ სამსჯავროზე უფალთან მისვლა მოუწევს“ (დათაშვილი, 2022:104). მსგავსი კონცეფცია შეინიშნება დავით აღმაშენებლის სასულიერო პოეზიაში „გალობანი სინანულისანი“, შოთა რუსთაველის, დანტე ალიგიერისა და სხვათა შემოქმედებაში. შენიშნულია აგრეთვე, რომ „დავითიანის“ არქიტექტონიკა, მისი ოთხ ნაწილად დაყოფა და თემატური დამუშავება წმინდა წერილს ეყრდნობა: „სახარების ანალოგიით, „დავითიანი“ აგებულია ოთხ წიგნად, ხოლო მისი შინაარსი არა მხოლოდ ბიბლიურ წიგნთა რემინისცენციებითაა დატვირთული, არამედ ამ წიგნთა მთავარი მოტივების უშუალო გავლენაც ემჩნევა“ (ამირხანაშვილი, 2005:161). კრებულში მოვლენები ანსამბლურადაა ასახული, რაც აგრეთვე შუა საუკუნეების ტრადიციათა მიმდევრობით აიხსნება. პროფესორი რ. სირაძე წერს: „მთელი „დავითიანი“ ინტელიგიბელური სამყაროს სახეა. მასში შემავალი თითოეული ლექსი უნდა გააზრებულ იქნას, როგორც ამ მთლიანობის ნაწილი. ანსამბლურობას ქმნის ლექსთა ციკლებიც და ამით იქმნება ციკლთა ანსამბლურობა“ (სირაძე, 1992:177). ანალოგიისთვის მკვლევარი ქართული

მართლმადიდებლური ფრესკის ნიმუშს განიხილავს. ტაძრებში ქრისტეს ცხოვრების უმთავრესი ეპიზოდების (შობა, საიდუმლო სერობა, ჯვარცმა და ა. შ.) ამსახველი სცენები ცალ-ცალკეა წარმოდგენილი და ამასთანავე თითოეული მათგანი ტაძრის ფრესკათა საერთო ციკლის ნაწილია. „დავითიანში“ მთავარი გმირი თავად ავტორია. სხვა დანარჩენი პერსონაჟი კი უშუალოდ მასთან მიმართებაში ან ავტორის მეორე „მედ“ წარმოჩნდება. როგორც მკვლევარი წერს, კრებულში ანსამბლურობა გვაქვს „პერსონაჟთა განსახოვნების თვალსაზრისითაც“ (სირაძე, 1992:177).

ნაწარმოების არქიტექტონიკის საკითხს საინტერესოდ განიხილავს მკვლევარი ლ. გრიგოლაშვილი. იგი შენიშნავს, რომ სხვადასხვა ლექსისა თუ პოემისგან შემდგარი კრებულის სტრუქტურული დამუშავების მოდელი ბიბლიურია, „დავითიანის“ არქიტექტონიკა ერთიანი მხატვრული მეთოდითაა გამართული: შესავალი სამყაროს არსებობის ბიბლიურ ისტორიას გადმოგვცემს; წიგნი პირველი ქვეყნისა და ადამიანის მძიმე ხვედრზე მოგვითხრობს, წიგნი მეორე ვარიაციული დამუშავებაა ღვთაებისადმი პიროვნების მიმართებისა, მესამე წიგნი სამყაროს ამაოების გამო ტკივილს გამოხატავს, მეოთხე წიგნი ცოლქმრული სიყვარულის აპოლოგიით კვლავ ღვთაებრივი პრინციპების დაფუძნებას ემსახურება. პოემის დასასრული ცოდვილი სულის მოსახსენებლადაა შეთხზული“ (გრიგოლაშვილი, 1979:82). ამდენად, „დავითიანს“ სტრუქტურულად ამთლიანებს თავად ავტორი, როგორც პერსონაჟი. თვითშემეცნების პრობლემაზე დაფუძნებულ წიგნში ეტაპობრივადაა ასახული ლირიკული გმირის სულიერი განვითარების ისტორია. კრებულში აღწერილი და ერთმანეთთან მისტიკურად შერწყმულია დავით გურამიშვილის თავგადასავალი და ლირიკული განცდები, რაც ქმნის წუთისოფლისაგან განწირული, მაგრამ უფლის მოიმედე სულის ლამაზ ხატს. პოეტს უმთავრეს მიზნად თვითშემეცნების გზაზე სვლა განუზრახავს. კრებულის სტრუქტურული აგებულებაც სწორედ საკუთარი თავის ცნობის მოსურნე კაცის სულიერი ცხოვრების ეტაპებს წარმოაჩენს, შესაბამისად, მკითხველს ადამიანის უმთავრეს დანიშნულებაზე აფიქრებს. პროფ. რ. სირაძე, რომელიც „დავითიანის“ თვითშემეცნებისა და სტრუქტურული მთლიანობის საკითხს არაერთ საყურადღებო გამოკვლევაში ეხება, შენიშნავს: „საზოგადოდ, „დავითიანში“ სრულიად განსაკუთრებულია ცალკეულ ნაწარმოებთა ადგილის მნიშვნელობა კრებულის მთელ სისტემაში და ასევე ნაწარმოებთა შინაგანი სტრუქტურული თავისებურებანი. მათი ამოცნობა „დავითიანის“ შესწავლის ერთ-ერთი ძირითადი პრობლემათაგანია“ (სირაძე, 1992:174). მკვლევრის აზრით, სტრუქტურულ მთლიანობას განაპირობებს ავტორის

თვითშემეცნების პოეტური გზა: „მართალია, „დავითიანის“ ლექსები არაერთ ბიბლიურ ამბავს ეხება, მაგრამ აქ მიზნად არაა დასახული ბიბლიური ამბების სისტემატური გადმოცემა. ისინი არაა დალაგებული ბიბლიის თანმიმდევრობით. მათი გადმოცემა ექვემდებარება და ესადაგება „დავითიანის“ შინაგან სტრუქტურას, რისი განმსაზღვრელიცაა, როგორც ვთქვით, თვითშემეცნების გზა“ (სირამე, 1992:153).

კრებულში მოცემული ლექსებისა და პოემების ციკლი თანმიმდევრულია და თვითშემეცნების მოცემულ ოთხ კითხვას ეტაპობრივად წარმოაჩენს. ცალკეული სიუჟეტური რგოლები, პოემები და ლირიკული ნიმუშები ძირითად იდეურ ღერძს ლოგიკურად უკავშირდება. თავისთავად ეს პასაჟებიც ხშირად შინაგანი სტრუქტურის საშუალებით თვითშემეცნების დიად მიზანს ემსახურებიან და ცალ-ცალკე, ციკლურად თუ მთლიანი კრებულის კონტექსტში უპასუხებენ „საცნობლად თავისად“ დასმულ აქტუალურ კითხვებს. ამგვარად, თვითშემეცნების პრობლემა „დავითიანის“ სტრუქტურული მთლიანობის საფუძველია. ნაწარმოების არქიტექტონიკა სწორედ ავტორის მიერ დასმული შეკითხვების და მათზე პასუხების ძიების პოეტურ გზებზეა დამყარებული.⁴

„დავითიანის“ პირველ ნაწილში (წიგნი ა) ავტორი თვითშემეცნების პირველი კითხვის („ვინ არის?“) პასუხების ძიებას ცდილობს და გამოკვეთს სამ ლირიკულ „მეს“: პოეტი, როგორც ადამის შვილი, ხატება-მსგავსების და ამავე დროს პირველცოდვის მოზიარე; დავითი, როგორც პიროვნება, რომელიც უშუალოდ საკუთარ „მეს“ აცნობიერებს და უფლის წინაშე სიყვარულის გზით თვითდამკვიდრება სურს; დავით გურამიშვილი, როგორც ქართველი - სამშობლოს ძნელბედობის ასახვითა და ერის მანკიერებების მხილებით (პოემა „ქართლის ჭირი“) პოეტი ეროვნულ-პატრიოტულ თემატიკას გამოკვეთს და თავის მამულიშვილურ მოვალეობას იხდის.

წიგნის მეორე ნაწილში (წიგნი ბ) განხილულია ის საკითხები, რომელთა მიხედვით პოეტი ცდილობს, უპასუხოს თვითშემეცნების მორიგ კითხვას „სიდამ მოსულა?“ ამ თვალსაზრისით თავის ლირიკულ „მეს“ ამკვიდრებს და პოეტურ წინაპრად დავით მეფსალმუნეს ირჩევს. აქვე იკვეთება დავით გურამიშვილის, როგორც უფალთან პიროვნული ურთიერთობის (სიყვარულის) გზით სულის გამოხსნის მოსურნე კაცის, სახე.

⁴ აღნიშნული საკითხები ფართო სპექტრითაა გაანალიზებული მონოგრაფიაში „თვითშემეცნების პრობლემა და „დავითიანის“ არქიტექტონიკა“; ეკა ორაგველიძე; თბილისი; „საქართველოს უნივერსიტეტის გამომცემლობა“; 2023 წელი.

წუთისოფლის, როგორც ადამიანის ამქვეყნიური სამყოფელის, შესახებ მსჯელობა მოცემულია „დავითიანის“ მესამე თავში (წიგნი გ). ნაწარმოების ამ ნაწილში პოეტი ეხება სააქოს ამოებისა და სიკვდილის გარდაუვალობის თემას, წარმოაჩენს ადამიანს, როგორც საწუთროს ტყვეს და ამ გზით უპასუხებს თვითშემეცნების მესამე კითხვას „სად არის?“

„საცნობლად თავისად“ დასმული უკანასკნელი შეკითხვა - „წავა სადაო?“ - მკითხველს ადამიანის პირველმიზეზთან, ღმერთთან, მიბრუნების შესახებ აფიქრებს, რადგან, ქრისტიანულ თვალთახედვაზე დაფუძნებით, პოეტისთვის თვითშემეცნება ნიშნავს საბოლოოდ ღვთისშემეცნების შესაძლებლობას. ნაწარმოების მეოთხე ნაწილში (წიგნი დ) წარმოდგენილი პოემის „მხიარული ზაფხული“ ალეგორიული პლასტები ღვთაებრივი ქორწინების იდეალს ასახავს, რაც სიმბოლურად ზეციურ სასუფეველში დაბრუნებას ნიშნავს. წიგნის ამავე ნაწილში ავტორი პოეტური თვითდამკვიდრების თემაზე შექმნილი ლირიკის უბადლო ნიმუშებს გვთავაზობს, რაც საბოლოოდ მეტყველებს მის მიზანზე, საღვთო მიჯნურობით გულანთებული და პოეტური გზით გამართლებული დაუბრუნდეს თავისი ზოგადადამიანური და პიროვნული საწყისების უმთავრეს მიზეზს - ღმერთს.

ამრიგად, „დავითიანი“ თვითშემეცნების პრობლემაზე დამყარებული წიგნია. ქრისტიანული მსოფლმხედველობის მიხედვით, თვითშემეცნება ღვთისშემეცნების საწინდარია და, შესაბამისად, ადამიანის უმთავრესი დანიშნულებაა. თვითშემეცნებელი ავტორის ლირიკული გმირი ეტაპობრივად („საცნობლად თავისად“ დასმულ კითხვებზე პასუხების ძიების კვალდაკვალ) იმეცნებს საკუთარ „მეს“ და, ამის შესაბამისად, ნაწარმოებში ასახულია მისი, როგორც ზოგადად ადამიანის, ქართველის და პიროვნების, სულიერი თავგადასავალი. „დავითიანი“ ერთი ნაწარმოებია, რომელსაც ჰყავს მთავარი პერსონაჟი - დავით გურამიშვილი და კრებულს, სტრუქტურული თვალსაზრისით, სწორედ ეს ფაქტორი ამთლიანებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ამირხანაშვილი ი. „ვარ ხომალდით ზღვას შერთული“; „დავით გურამიშვილი - 300“; სამეცნიერო შრომების კრებული; გამომცემლობა „ზეკარი“; თბილისი, 2005 წელი; 258 გვ.

2. ახალი აღთქმა; წმ. გიორგი მთაწმინდელის რედაქციით კრიტიკულად დადგენილი ტექსტის მესამე სრული გამოცემა; საქართველოს საპატრიარქოს გამომცემლობა; თბილისი; 2003 წელი; 228 გვ.
3. ბარამიძე რ. „დავით გურამიშვილის ლირიკის ზოგიერთი ასპექტი“; „ქართული მწერლობის შესწავლისათვის“; გამომცემლობა „განათლება“; თბილისი, 1986 წელი; 180[4] გვ.
4. ბეზარაშვილი ქ. „სწავლა მოსწავლეთას“ პრობლემატიკა, როგორც „დავითიანის“ ორგანული ნაწილი“; „დავით გურამიშვილი - 300“; სამეცნიერო შრომების კრებული; გამომცემლობა „ზეკარი“; თბილისი, 2005 წელი; 258 გვ.
5. გრიგოლაშვილი ლ. „დავითიანის“ მხატვრული სამყარო“; ქართული ენა და ლიტერატურა სკოლაში; თბილისი; 1979 წელი.
6. გურამიშვილი დ. „დავითიანი“; თხზულებათა სრული კრებული; რედ. ს. ცაიშვილი; გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“; თბილისი, 1980 წელი; 444 გვ.
7. დათაშვილი ლ. „დავით გურამიშვილი - პოეტი და პიროვნება“; გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“; თბილისი; 2022 წელი; 240 გვ.
8. ლეონიძე გ. „დავით გურამიშვილი“; ქართული ლიტერატურის ისტორია; ტ. II; გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“; თბილისი; 1966 წელი; 750[2] გვ.
9. მარინო ა. „კომპარატივიზმი და ლიტერატურის თეორია“; ლიტერატურის ინსტიტუტის გამომცემლობა; თბილისი; 2010 წელი; 345 გვ.
10. მოსია ტ. „სიყვარულის მისტიკურ-ალეგორიული გაგებისათვის დავით გურამიშვილის პოეზიაში“; „ნარკვევები, პორტრეტები და სხვა“; გამომცემლობა „ეგრისის მაცნე“; ზუგდიდი, 2002 წელი; 236 გვ.
11. მურდულია გ. „დავით გურამიშვილის „დავითიანი“; „საუბრები ძველ ქართულ ლიტერატურაზე“ (დამხმარე სახელმძღვანელო); გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“; თბილისი, 2019 წელი (მესამე გამოცემა); 316 გვ.
12. „მცხეთური ხელნაწერი“; გამომცემლობა „მეცნიერება“; თბილისი; 1981 წელი; 544 გვ.
13. ორბელიანი ს.ს. „ლექსიკონი ქართული“; ორტომეული, გამომცემლობა „მერანი“; თბილისი; 1991-93 წ.წ. 640 -655გვ.

14. პლატონი, „ადრეული დიალოგები“; „პირველი ალკიბიადე“; წიგნი I, „მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკა“; ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა; თბილისი; 2013 წელი; 322 გვ.
15. რატიანი ი. „ქართული მწერლობა და ევროპული კულტურული ტრადიცია“ (VI-XVIII საუკუნეები); „ქართული ლიტერატურა მსოფლიო ლიტერატურულ რუკაზე“; თბილისი; „ირბახი“; 2016 წელი; 75 გვ.
16. რუსთაველი შოთა; „ვეფხისტყაოსანი“; გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“; თბილისი, 1966 წელი; 328 გვ.
17. სირაძე რ. „დავით გურამიშვილის ესთეტიკისათვის“; „სახისმეტყველება; გამომცემლობა „ნაკადული“; თბილისი; 1982 წელი; 237გვ.
18. სირაძე რ. „დავით გურამიშვილის მეორე პოეტური „მე“; „წერილები“; გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“; თბილისი; 1980 წელი; 204, [4] გვ.
19. სირაძე რ. „დავით გურამიშვილის სახისმეტყველება“; „დავით გურამიშვილი - 300“; სამეცნიერო შრომების კრებული; გამომცემლობა „ზეკარი“; თბილისი, 2005 წელი; 258 გვ.
20. სირაძე რ. „დავითიანი“ და ბიბლია“; „ქრისტიანული კულტურა და ქართული მწერლობა“; I; თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა; თბილისი; 1992 წელი; 229, [3]გვ.
21. ფარულავა. გრ. „დავით გურამიშვილის მსოფლშეგრძნებისათვის“; „დავით გურამიშვილი - 300“; სამეცნიერო შრომების კრებული; გამომცემლობა „ზეკარი“; თბილისი, 2005 წელი; 258 გვ.
22. ლაღანიძე მ. „სინამდვილე და წარმოსახვა დავით გურამიშვილის „მხიარულ ზაფხულში“; „ლომისი“, თბილისი; 2002 წელი; 199გვ.
23. ცაიშვილი ს. „დავით გურამიშვილი“; გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“ თბილისი; 1986 წელი; 109 [3] გვ.